

niku podati kronologično osnovan, sistematičan pregled sveukupne poviesti, te ga s razvojem najvažnijih naroda kulturnih poglavito grčkoga, rimskoga i njemačkoga, kao i sa znamenovanjem naroda izraelskoga za religiozni te kulturni razvoj čovječjega roda u toliko upoznati, da bude vrstan sadanjost u njenih najvažnijih pojavih pojmiti, te da bude voljan i vješt raznaknuti svoje historično znanje i zamisliti se u nj. U drugom pogledu ima obuka tako djelovati, da se na temelju stečena razumljenja učenikovo čudoredno čuvstvo i mišljenje oplemeni sućuću za dobro, liepo te istinito svih vjekova, da se njegova vjera u više neko biće, koje ravna čovječanstvom, ojači i da se u njega pobudi sviestna ljubav za kralja i domovinu“. ²²

To je — ne uzev u obzir poznatu njemačku izključivost — zaista krasan propis. Zašto da se on ne poprimi u nas? Zar možda zato jer je njemački? To ne bi etično bilo. Niemci su nam veoma mnogo skrivili — čemu da nam bar nečim moralno ne odmiene? Oni su u pogledu pedagoškog naučanja pojedinih struka silno napredovali. To im priznaju sami Francezi; poimence je plemeniti Michel Bréal, koji u Francezkoj zagovara njemačku naučnu metodu.

Navedeni propis završuje ovako: „Obzir na teleologijski savez poviesti svjetske i priznanja vječnih zakona božjih valja konačno smatrati najboljim rezultatom, koga učenik na temelju ciele obuke ove sa sobom u život ponese“. ²³ Tako i jest. Ne ponese li mladić s naukom historičnom u sviet osvjedočenje, da jest neka pravedna ruka, koja upravlja čovječanstvom, onda mu se i zbilja može poviest pričinjati galerijom krvavih slika, što no prikazuju međjusobnu borbu narodâ i pojedinaca — takvi bo prizori uslied intensivnosti dojma najdulje ostaju na pameti. Ali kakve će si takav mladić stvoriti nazore o životu, koji je takodjer historija? Na to pitanje odgovaraju moderni pesimisti.